

P R Ê C I S

The article presents the remarkable renewal in the utilization of the literary and scientific heritage in the family of Romanian scholars, whose most brilliant representative was B. P. Hasdeu.

We are presented the latest minute and various editions from the work of Tadeu, Alexandru, Bogdan Petriceicu and Iulia Hasdeu.

If the work of the father and grand — father of B. P. Hasdeu has stayed a manuscript, the complex work of the written we are now celebrating has been published entirely. The new editions to which the author of the article brings interesting annotations (e.g. *Etymologicum Magnum Romaniae*, *Cuvente den bătrâni*, *A. Critical History of the Romanians*, *B. P. Hasdeu's Correspondence with this Daughter Julia*, the three volumes „*Hasdeu and His Romanian and Foreign Contemporaries*”) constitute possible steps to „a corpus including the *Opera omnia* of Hasdeu, his precursors and his daughter”.

B. P. Hasdeu — director general al Arhivelor Statului (1876—1900) Documente.

Numirea lui B. P. Hasdeu în funcția de director¹ general al Arhivelor Statului, la data de 17 mai 1876 se datora, fără îndoială, recunoașterii și aprecierii activității științifice desfășurate, la baza căreia a stat adunarea și edilitarea documentelor cu privire la istoria și limba vorbită de poporul român. În 1876, B. P. Hasdeu urma la conducerea Arhivelor unei impresioante pleiade de personalități științifice a căror contribuție la dezvoltarea arhivisticii românești este recunoscută prin adoptarea unei legislații specifice Arhivelor, îmbogățirea fondurilor existente cu noi documente și valorificarea acestora prin publicarea de lucrări științifice. Aceste coordonate care și astăzi constituie principii fundamentale ale activității arhivistice se datorează lui Iordache Rasti, Ion Eliade Rădulescu, Grigore Alexandrescu, Vasile Alecsandri, Teodor Codrescu, Petrache Teulescu, Grigore Bengescu II, Cezar Bolliac, Grigore N. Manu, Constantin D. Aricescu cit și celorlalți care i-au urmat lui B. P. Hasdeu, Dimitrie Onciul, Constantin Moisil etc.

La data numirii sale ca director B. P. Hasdeu făcuse dovada nu numai a faptului că prețuia și valorifica documentul de arhivă, dar și a deprinderii unor profunde și multilaterale cunoștințe filologice. În revistele scoase la Iași² cit și ca editor al revistei „*Archiva Istorică a României*”³, sarcină încredințată în anul 1864 de Ministerul Instrucțiunii Publice, B. P. Hasdeu a publicat și comentat numeroase documente slave, izvoare rusești, polone și sirbești, referitoare la istoria românilor.

¹ M. Regleanu, *Bogdan Petriceicu Hasdeu*, în „*Figuri de arhiviști*” D.G.A.S., București, 1971, p. 179—197.

² *Figuri de arhiviști*, DGAS, București, 1971.

³ M. Eliade în „*Introducere*” la „*Seriile literare, morale și politice*” de B. P. Hasdeu, apărută în 1937, enumeră la p. XVI revistele: „*România*” 4 nr. (de la 1—26 ianuarie 1859) „*Foaea de storia română*” (1859 anul Unirii) 1860 martie—iulie „*Foița de istorie și literatură*”, „*Din Moldova*”, 1862.

⁴ Lidia Brâncăanu „*B. P. Hasdeu — redactor al revistei „Archiva istorică a României” în „Manuscriptum” nr. 1, 1988, p. 122—132.*

După apariția lucrării lui Roesler⁵ în care se nega permanența și continuitatea românilor pe pământul strămoșesc, B. P. Hasdeu a fost în măsură să argumenteze netemeinicia acestor afirmații în „Istoria Critică a Românilor”⁶ apărută în 1873—1874.

De asemenea, ca membru al Comisiei Documentale care avea rolul de ordonare a documentelor care proveneau de la fostele moșii mănăstirești „închinată” și acum secularizate în urma reformei lui Alexandru Ioan Cuza, B. P. Hasdeu avusese ocazia să se familiarizeze cu munca arhivistică.

În perioada 1876—1900 B. P. Hasdeu ca director general al Arhivelor Statului, paralel cu elaborarea unor lucrări de referință înscrise în istoria culturii românești ca : „Cuvente den bătrîni” (1876—1881); editarea cronicii lui Zilot Românul cu un studiu introductiv și monumentală lucrare „Etymologicum Magnum Romaniae”, în patru volume (1886—1899) a luat, pe linie administrativă, o serie de măsuri pentru buna desfășurare a activității instituției.

Documentele de arhivă stau mătură acestui fapt.

Astfel, la scurt timp după numirea sa ca director, B. P. Hasdeu adresa un raport⁷ Ministerului Instrucțiunii Publice arătînd că printre primele măsuri luate se înscrie dezvoltarea bibliotecii⁸ pentru care „în cursul ultimilor ani nu s-a făcut aproape nimica”, motiv pentru care solicită bani în vederea cumpărării cărților necesare de la librării anticari din Leipzig și Frankfurt care îi trimiseseră cele mai recente cataloage. Ministerul îi aprobă suma de bani solicitată, dar îi cere să prezinte actele justificative de întrebuițarea lor cit și lista cu titlurile cărților cumpărate, obligație care va deveni permanentă pentru B. P. Hasdeu care va achiziționa cărți de istorie, lingvistică, geografie, enciclopedii etc. apărute în țară sau peste hotare. În ianuarie 1877⁹, înaintează Ministerului Instrucțiunii Publice lista cărților cumpărate pentru biblioteca Arhivelor cu ocazia călătoriei la Florența, iar cărțile cumpărate de la Pesta, Viena, Stuttgart și Paris¹⁰ arată interesul deosebit al lui B. P. Hasdeu pentru problemele de istorie, filologie comparată și folclor românesc.

Datorită relațiilor directe pe care le avea cu diferiți oameni de știință B. P. Hasdeu îngrijăște biblioteca instituției și prin schimbul de publicații cu Academia de Științe din Cracovia¹¹ și Societatea de istorie și arheologie din Moscova¹².

În vederea asigurării păstrării și securității documentelor, pornind de la faptul că documentele originale împrumutate de diferite instituții (Ministerul de Externe, Ministerul Agriculturii, Industriei, Comerțului și Domeniilor, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, Înalta Curte de Conturi etc.) de la Arhivele Statului pentru rezolvarea unor probleme se puteau pierde, B. P. Hasdeu hotărăște să introducă cîteva măsuri pentru care cere avizul ministerului

⁵ R. Roesler, *Die Anfänge des Walachischen Fürstenthums*, Wien 1867; *Römische Studien* Leipzig, 1871.

⁶ În „Introducerea” la tomul IV al lucrării *Etymologicum Magnum Romaniae*, ed. 1898 B. P. Hasdeu referindu-se la scopul editării Istoriei critice a Românilor arată : „Fără negațiunea cea foarte serioasă a lui Roesler, eu n-aș fi simțit imperioasa datorie, fără a mai amina, de a întreprinde Istoria critică a Românilor urmată apoi de lucrările d-lui Onciul și de opera lui Xenopol, cu cel dintîi în această cruciadă pentru dobîndirea Sintului mormînt!”.

⁷ Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 21.

⁸ De la începutul activității științifice B. P. Hasdeu a dovedit un interes deosebit pentru bibliotecă. La 23 septembrie 1859 a dăruit bibliotecii Scoalelor din Iași, unde era custode, 4 000 volume. La 3 decembrie 1859 a întocmit un raport „Despre organizarea și completarea bibliotecii naționale”; la 18 ianuarie 1860 domnitorul Alexandru Ioan Cuza l-a numit custode la Biblioteca Națională din Iași; B. P. Hasdeu *Scrieri literare, morale și politice*, ediție critică cu note și variante de Mircea Eliade, tom. 1, București, 1937, p. XVI.

⁹ Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 2, orig.

¹⁰ Ibidem; fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 3540, 1877, f. 47.

¹¹ Ibidem, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 8, orig.

¹² Ibidem, f. 9.

de resorț¹³ și anume: actele anticrioare anului 1700 „foarte importante sub raportul istoric dar fără nici o utilitate practică” să nu se mai împrumute, eliberându-se copii legalizate de pe documente originale persoanelor particulare.

De asemenea, nemulțumit de modul în care se păstrau documentele de arhivă solicită Ministerului de Externe¹⁴ cartoanele pentru dosarele care nu-i mai erau necesare, dar care erau utile arhivelor. Cum nici acest ajutor nu i-a fost suficient, se adresează Ministerului Instrucțiunii Publice¹⁵ pentru a fi sprijinit să cumpere cartoanele necesare.

În anul 1892 Ministerul Finanelor¹⁶ trimite Direcției Arhivelor Statului câteva dulapuri, pentru păstrarea actelor vechi. Meticulos B. P. Hasdeu scrie, pe adresa primită locul unde s-au depozitat dulapurile în arhivă.

Paralel cu funcția de director al Arhivelor Statului B. P. Hasdeu susține și cursul de filologie comparată la Facultatea de Litere din cadrul Universității București, redeschis la 31 mai 1867¹⁷.

În același an, B. P. Hasdeu este trimis în misiune științifică la Cracovia unde depistează documente inedite relative la istoria românilor din vechiul „Archiv Regesc al Poloniei” prilej cu care cunoaște câteva personalități științifice străine cu care va întreține o bogată corespondență. Între aceștia se aflau Wilhelm Schmidt, Baudoin de Courtenay, Ioan Urban Jarnik¹⁸.

Sprijinit în toate cererile sale și încurajat în cercetarea științifică de Gh. Chițu, ministrul învățămîntului, B. P. Hasdeu îi mulțumește printr-un raport¹⁹ în care îi mărturisește și greutățile pe care le întâmpină în rezolvarea problemei legate de stabilitatea specialiștilor în Arhive. Considerînd că „misiunea principală a arhivelor este eminentemente științifică”, arhiviștii erau obligați să se familiarizeze cu paleografia și limbile slavă și greacă. În lipsa unei școli de paleografie aceasta se realiza printr-un studiu practic îndelungat. Urmărind o cit mai mare stabilitate a angajaților Arhivelor B. P. Hasdeu propune ca fiecare „împiecat” să aibă dreptul la o sporire a lefii astfel ca după 20 de ani de activitate să ajungă la o leafă dublă. Pe parcursul anilor revine la problema personalului arhivelor cerînd instituirea unor concursuri de ocupare a posturilor rămase vacante care necesitau cunoștințe de paleografie²⁰, schimb de experiență cu arhivele din Veneția²¹, decorarea salariaților cu vechime îndelungată cu prilejul aniversării a șazecei de ani de existență a Arhivelor²².

Din dorința de a îmbunătăți organizarea Arhivelor B. P. Hasdeu propune ca în cadrul celor două secții existente — Secția Istorică și de Stat și Secția Bunurilor Publice — create prin Regulamentul Arhivelor din 11 iulie 1872, toate condicile în care se copiau actele mînuștirilor să se depună la biblioteca Arhivelor, creîndu-se astfel o colecție specială de manuscrise²³.

Solicitățile tot mai numeroase de documente din partea specialiștilor cit și a studenților care întocmeau lucrări pe bază de documente din Arhive îl determină pe B. P. Hasdeu să ceară aprobarea Ministerului Instrucțiunii Publice pentru deschiderea unei săli de studiu unde cercetarea să se facă sub îndrumarea și supravegherea unui angajat al Arhivelor. Pentru a aduce la cunoștință acest fapt B. P. Hasdeu se adresează redacțiilor ziarelor „Românul”, „Telegraful”, „Timpul” și „Uniunea Democratică” ca să insereze în paginile lor un anunț în acest sens²⁴. De asemenea, el scrie unor oameni de știință și cultură interesați în cercetarea documentelor în următorii termeni: „Domnul meu, cea mai frumoasă misiune a Arhivelor este aceea de a înlesni pe bărbații de știință în cercetările lor istorice. Subscrierile a luat măsuri de la 1 ianuarie 1877, de două ori pe săptămînă, între orele 1 și 5, să fie pusă o cameră și un impiegat la dispozițiunea celor ce ar dori să studieze tezaurele documentare pînă în anul 1699 conservate în Arhivele de Stat ale României.

¹³ Ibidem, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 26, orig.

¹⁴ Ibidem, f. 3, orig.

¹⁵ Ibidem, f. 2.

¹⁶ Ibidem, f. 2.

¹⁷ În 1874 octombrie 14, B. P. Hasdeu deschide cursul de filologie comparativă, îmbrățișînd limbile sanscrită, zendică, armeană elenă, latină, albaneză, celtică, germanică, slavică și limbile romanice toate în raport cu limba română. În 1875 Titu Maiorescu suspendă cursul care se va redeschide în 1876 cu sprijinul lui Gh. Chițu.

¹⁸ Jan Urban Jarnik, *Corespondență*, ed. îngrijită și studiu introductiv de Tr. Ionescu-Nișcov, *Documente literare*, vol. I, Edit. Minerva, București, 1980, p. 221.

¹⁹ Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 3172, 1876, f. 6, orig.

²⁰ Ibidem, colecția Hasdeu dosar 2, f. 42.

²¹ Ibidem, dosar 2, 79.

²² Ibidem, dosar 2, f. 19.

²³ Ibidem, dosar 2, f. 26.

²⁴ Ibidem, dosar 2, f. 2.

Voi fi fericit, Domnul meu dacă aceasta va putea să fie util și pentru studiile istorice ale Domniei voastre”²⁵.

B. P. Hasdeu nu-și cruța niciodată efortul de a reconstitui o epocă, un personaj, o legendă, folosind toate „fontanele” chiar cele care în aparență erau cu totul neînsemnate, cunoștea și prețuia atât de mult valoarea documentului scris, încât se adresează ministerului de resort arătându-i mirat și revoltat totodată că arhivele, acest depozit de tezaur istorice și de garanții juridice pentru averea statului, se află fără nici o supraveghere și cere paza localului cit și o echipă de pompieri²⁶.

Indu-i-se girul de a valorifica documentele din Arhivele Statului prin publicarea de lucrări științifice cu minuțiozitatea și rigoarea științifică ce îl caracterizau, B. P. Hasdeu prezintă măsurile necesare care se impuneau pentru ca publicațiile să intrunească toate garanțiile de autenticitate ale criticii științifice iar actele cele mai vechi sau cele mai importante să se publice în întregime și să fie însoțite de facsimile ale lor și ale sigiliilor.

Pentru publicarea documentelor vechi arată că tipografia trebuia să dispună de litere cu caractere chirilice, polone și orientale și să înlesnească să se facă oricâte corecturi ar fi nevoie, deoarece „orice lucrare istorică scrisă, pe lângă extrema exactitate ce se impune, necesitează adesea îmbunătățiri și îndreptări chiar în cursul tipăririi”²⁷.

Îndeplinindu-și cu multă preocupare și conștiințiozitate sarcinile care îi reveneau în calitate de director general al Arhivelor Statului, B. P. Hasdeu muncea fără răgaz la elaborarea volumelor „Cuvente den bătrâni”.

La sfârșitul anului 1877, se adresa redacțiilor ziarelor „Românul”, „Presa”, „Timpul”, „Dorobanțul”, „Curierul de Iași”, „Convorbiri Literare”, „România Liberă” să anunțe apariția lucrării²⁸.

Lucrarea a fost apreciată nu numai de Academia Română care în 1880 i-a acordat premiul „I. Eliade Rădulescu” în valoare de 5000 lei aur iar în 1883 l-a ales membru de onoare al secției filologice dar și peste hotare unde lingviști ca M. Schuchard, G. Mayer, I. Urban Iarnic, Miklosich, Angelo de Gubernatis i-au consacrat articole elogioase la adresa celor două tcmuri apărute.

„Toate — arată B. P. Hasdeu — s-au răsfrint asupra Arhivelor Statului făcându-ne a crede că încrederea ce mi s-a acordat prin punerea mea în capul acestui important serviciu, a fost meritată și pe deplin justificată”, motivând — într-un raport din 1879 către Ministerul Instrucțiunii Publice modul în care a cheltuit banii pentru publicațiile istorico-filologice ale Arhivelor : „Afară de limba română vorbită în două tomuri și un supliment, subscrisul a început totodată publicațiunea despre documentul înedit al lui Negru Vodă și în același timp s-a reprodus prin fotografii în cite 50 exemplare trei scrisori originale de la Mircea cel Mare unde acest nemuritor străbun Domn se intitulează „Denn al Dobrogei”. În continuare arată că întreaga muncă de publicare i-a revenit lui deoarece personalul era atât de redus încât abia reușea să rezolve treburile curente ale cancelariei. Și totuși interesul manifestat față de lucrarea „Cuvente den bătrâni” a fost atât de mare încât a fost trimisă Academiilor din Petersburg, Berlin, Viena, Pesta, Belgrad, Agram și Cracovia; s-au distribuit 100 de exemplare membrilor Congresului orientaliștilor ținut la Florența în 1878. Convins că își îndeplinește o sacră datorie, B. P. Hasdeu a distribuit lucrarea și la bibliotecile unor școli printre care menționează școala comercială N. Krețulescu din București. Avind în vedere că toate publicațiile Arhivelor își stabileau „aparatură de erudițiune” din cărțile aflate la biblioteca Arhivelor propune ca pe viitor Ministerul Instrucțiunii Publice să creeze un singur buget de 6000 lei pentru „publicațiunile istorico-filologice, biblioteca și colecțiunile Arhivelor”²⁹.

În ceea ce privește organizarea instituției B. P. Hasdeu s-a străduit să rezolve numeroase probleme ale filialei Arhivelor din Iași legate de găsirea unui local corespunzător, mai ales după incendierea Palatului Administrativ unde arhivele dețineau citeva camere, obținerea sumelor necesare pentru ordonarea documentelor aflate în spații necorespunzătoare³⁰.

Totodată, B. P. Hasdeu intervine pe lângă Ministerul Instrucțiunii Publice pentru înființarea de filiale ale Arhivelor Statului în toate județele după modelul celor de Iași și București³¹.

²⁵ Ibidem, f. 3.

²⁶ Ibidem, f. 2.

²⁷ Ibidem, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 3540, 1877, f. 28.

²⁸ Ibidem, fond colecția Hasdeu dosar 2, f. 8—9.

²⁹ Ibidem.

³⁰ Ibidem.

³¹ Ibidem.

Măsurile luate ca și autoritatea și prestigiul științific de care s-a bucurat B. P. Hasdeu au impus Arhivele Statului în rindul instituțiilor de cultură din țară și străinătate. Astfel, baronul Saverio Fava, agent diplomatic și consul al Italiei la București prin intermediul Ministerului Afacerilor Străine cerea Direcției Generale a Arhivelor Statului informații necesare Direcției Arhivelor din Veneția cu privire la studiile elaborate de oameni de știință români, limitele cronologice ale documentelor aflate în Arhivele României, modul de organizare al acestora, pregătirea și munca arhiviștilor. Ca răspuns B. P. Hasdeu trimite publicațiile Arhivelor adăugind că informațiile solicitate le va trimite direct la Veneția³². În 1884 Direcția Arhivelor Statului din Bologna cerea Arhivelor din România să-i dea „regulamentele care conduc renumita voastră Arhivă”³³.

În 1888, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice trimitea Arhivelor Statului cererea Ministerului Afacerilor Străine al Serbiei de a i se procura regulamentele și legile de organizare ale Arhivelor din România după exemplul căreia urma să se elaboreze proiectul de lege pentru organizarea Arhivelor din Serbia³⁴.

Direcția Generală a Arhivelor Statului a primit vizita unor oameni de știință de peste hotare dornici să cunoască personal pe cel care impusese Arhivele românești printre cele mai cunoscute din Europa. Astfel, Ministerul Instrucțiunii Publice îi comunica lui B. P. Hasdeu la 5 septembrie 1892 că profesorul din Sofia D. Agură și fostul ministru Miletiți, la rindul său profesor la Sofia dorește să viziteze Arhivele din România pentru a obține informații asupra cercetărilor științifice desfășurate³⁵. De asemenea, istoricul maghiar Ludovic Thalöczy vizitând Arhivele din România se interesa de documentele referitoare la istoria Ungariei³⁶.

Atașamentul lui Hasdeu față de Arhive rezultă din mărturisirea făcută celor două Iulii ale sale, cu prilejul alegerii în noiembrie 1884 ca deputat de Craiova: „vă anunț numai că Stătescu în Senat a combătut alegerea mea cerind de la Minister cu orice preț ca să optez pentru Senat. Chițu a declarat că voi opta. Jurnalele au și publicat că mi-am dat demisia de la Arhivă pentru a rămâne deputat. E minciună! De Arhivă nu mă las odată cu capul. Miine mă duc la Cameră, fac un discurs și-mi dau demisia de Deputat”³⁷.

Din numeroasele documente create în timpul activității desfășurate de B. P. Hasdeu ca director general al Arhivelor Statului dăm publicității o parte care oglindesc principalele laturi și direcții.

LIDIA BRÂNCEANU

1

1876 mai 18/30, București. Raportul lui B. P. Hasdeu director general al Arhivelor Statului către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, arătând că printre măsurile luate imediat după instalarea sa ca director a fost îngădirea bibliotecii Arhivelor.

București, 18/30 mai,

Nr. 304

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Înainte de a avea onoarea să supun Domniei voastre un raport amănunțit despre starea în care am găsit Arhivele Statului la intrarea mea în funcțiune, și despre mijloacele de a îmbunătăți acest serviciu atât de important, am crezut de datorie a lua măsuri imediate pentru dezvoltarea unuia din elementele sale cele mai însemnate și anume Biblioteca, pentru care în cursul ultimilor ani nu s-a făcut aproape nimic.

De aceea, iau libertatea, Domnule ministru, de a vă ruga să mi se libereze mandatul pe 1 000 lei noi, meniți prin buget, pe anul curent, la înavuțirea Bibliotecii Arhivelor pentru ca astfel să pot comanda îndată din Leipzig și Frankfurt de la librării-anticari cu care sînt în

³² Ibidem, dosar 2, f. 1.

³³ Ibidem, dosar 2, f. 10.

³⁴ Ibidem, dosar 2, p. 58 și 59.

³⁵ Ibidem, dosar 2, f. 80.

³⁶ Revista Arhivelor, II, 4, 1927—1929, p. 222—223.

³⁷ Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2.

corespondență și de la care am primit cele mai recente cataloage de cărți indispensabile în diferitele ramuri ale științei arheologice ¹.

Binevoii,
 Director general
 B. P. Hașdeu

Arh. St. București, colecția Hașdeu, dosar 2, f. 21, orig.

2

1876 mai 31/ iunie 12, București. Raportul lui B. P. Hașdeu, adresat Ministerului Instrucțiunii Publice în care solicită sprijin în organizarea unei echipe de pompieri pe lângă Arhive.

București, 1876 mai 31/ iunie 12
 Nr. 336

Domnule ministru,

La intrarea mea în funcțiune, am fost surprins de a vedea că pe lângă edificiul Arhivelor, unde se conservă atâtea tezaure, nu se află nici un serviciu de pompieri, deși un asemenea post este aici negreșit, cu mult mai necesar decît oriunde acum, bunăoară lângă edificiul teatrului.

Aducîndu-vă respectuos la cunoștință această anomalie, mă cred dator, Domnule ministru, de a solicita intervențiunea Domniei voastre pe lângă Domnul ministru de Interne, pentru ca să se dea, cit mai curînd, pe lângă Arhivele Statului, cel puțin doi sau trei pompieri în permanență.

Primiți,
 Director general,
 Hașdeu

Arh. St. București, colecția Hașdeu, dosar 2, f. 25, orig.

3

1876 iunie 10/22, București. Raportul lui B. P. Hașdeu către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice în care propune măsuri pentru asigurarea documentelor.

1876 iunie 10/22
 Nr. 371

Ministerului Cultelor etc.

Pentru a asigura prețioasele documente și colecțiuni istorice, conservate în Arhivele Statului contra oricărei posibilități de pierire — cu atît mai mult că dintr-un registru special înființat sub predecesorii mei, am constatat cu durere și chiar cu spaimă că s-a întîmplat, uneori, în trecut, ca actele date după cerere pe la diverse autorități să se rătăcească cu totul — subscrisul a crezut de cuviință a lua următoarele măsuri :

1. La cererile din partea Direcțiunii Domeniilor Statului de a i se comunica cele relative la vreo moșie, să se libereze orice hotărnicie, plan, act etc. de la anul 1700 încoace, dar nicidecum hrisoave anterioare anului 1700, care, deși foarte importante sub raportul istoric, sînt totuși fără nici o utilitate în procese de hotare.

¹ Prin adresa nr. 4168 din 19 mai 1876 Ministerul aprobă eliberarea sumei de 1 000 lei prevăzuți în buget pentru imprimate și bibliotecă, cerîndu-i să prezinte actele justificative de întrebuintarea sumei și lista cărților cumpărate (Arh. St. București, colecția Hașdeu, dosar 2, f. 22).

2. Toate codicile, unde sînt trecute în copie actele diferitelor mănăstiri, precum și pomelnicele sau dipticurile acestora să se depună în biblioteca Arhivelor, unde se creează pentru acest scop o rubrică specială de „Manuscripte”.

Iau libertatea, Domnule ministru, de a supune această măsură la luminata aprobățiune a Domniei voastre¹.

Director general
B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 26 orig.

¹ Ministerul a aprobat măsurile propuse de Hasdeu (Arh. St. București, colecția Hasdeu dosar 2, f. 28, orig.)

4

1876 iulie 8/20, București. Adresa lui B. P. Hasdeu, către Sucursala Arhivelor din Iași prin care comunică că se pot elibera copii legalizate de pe documentele care interesează persoanele particulare.

1876 iulie 8/20 nr. 439

Sucursalei din Iași

Drept răspuns la adresa Dvs. nr. 9, vă comunicăm că acest serviciu poate elibera ca și în trecut copii legalizate particularilor după actele ce interesează, aceasta însă pe responsabilitatea dvs.

Primiți
Director general,
B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu dosar 2 orig.

5

1876 septembrie 16/28, București. Scrisoarea adresată de B. P. Hasdeu, directorul Arhivelor Statului președintelui Academiei de Științe din Cracovia în vederea realizării unui schimb de publicații între cele două instituții¹.

1876 septembrie 16/28 nr. 565

À monsieur le Président de
l'Académie des Sciences de Cracovie

La Direction générale des Archives de l'État a l'honneur de transmettre ses différentes publications à l'honneur Académie des Sciences de Cracovie.

Elle lui serait très obligée si l'on voulait bien lui envoyer en échange les précieuses publications de l'Académie. Veuillez leur agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma considération la plus distinguée.

Le Directeur général,
Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu dosar 2, f. 8, orig.

<Traducere:>

Domnului președinte al
Academiei de Științe din Cracovia

Direcția Generală a Arhivelor Statului are onoarea de a transmite diferitele sale publicații, onoratei Academii de Științe din Cracovia.

¹ Adresei i s-a anexat chitanța de expediere către Academia de Științe din Cracovia a unui pachet prin poștă, în greutate de 5,500 k g.

⟨Direcția Arhivelor⟩, ti va fi foarte obligată dacă i s-ar trimite în schimb prețioasele publicații ale Academiei.

Vă rog să primiți, domnule președinte, asigurarea considerațiunii mele celei mai distinse
Director general,

Hasdeu

6

1876 septembrie 17/29, București. Scrisoarea adresată de B. P. Hasdeu Societății de istorie și arheologie din Moscova în care propune realizarea unui schimb de publicații între cele două instituții.

București 1876 septembrie 17/29

Nr. 569

A la Société d'Histoire et d'Antiquités de Moscou

La Direction Générale des Archives d'État a l'honneur de transmettre ses différentes publications à l'honneur Société d'Histoire et d'Antiquités de Moscou. Elle serait très obligée si l'on voulait bien lui envoyer en échange les précieuses publications de la société.

Veillez leur agréer, Monsieur le Président, l'assurance de ma considération la plus distinguée.

Le Directeur général,

Hasdeu

„Le chef de la section historique et d'Etat, trecută”¹

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 9, orig.

⟨Traducere :⟩

Societății de istorie și de antichități din Moscova

Direcția Generală a Arhivelor Statului are onoarea de a trimite diferitele sale publicații Societății de istorie și de antichități din Moscova. I-ar fi foarte obligată dacă ar binevoi să trimită, în schimb, prețioasele publicații ale societății.

Binevoiți să primiți, domnule Președinte, asigurarea considerațiunii mele celei mai distinse.

Director general,

Hasdeu

7

1876 octombrie 25 /noiembrie 7, București. Raportul lui B. P. Hasdeu adresat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care solicită, dat fiind misiunea științifică a Arhivelor, sprijin în a introduce stabilitatea specialiștilor acestei instituții.

Direcțiunea Generală a
Arhivelor Statului
Secțiunea istorică și de stat
Nr. 632

București, 1876 octombrie 25/ noiembrie 7
Ministerul Cultelor și Instrucțiunii
Publice
Nr. 18537/oct. 28/1876

¹ Adăugat ulterior de B. P. Hasdeu

Domnule ministru,

După ce ați binevoit a-mi încredința Direcțiunea Arhivelor Statului, prin aprobarea măsurilor ce le-am luat pentru conservarea documentelor, prin cumpărarea de manuscrise, prin încuviințarea excursiunii mele la Cracovia etc., ați arătat toată sollicitudinea ce aveți pentru rădicarea acestui important Serviciu.

Aceasta mă încurajează, Domnule ministru, de a supune acum apreciei Domniei voastre, cu ocaziunea deschiderii Corpurilor Legiuitoare, o împrejurare foarte gravă de la care în mare parte — așa putea zice — depinde viitorul Arhivelor Statului.

Misiunea principală a Arhivelor este eminentă științifică. Începând de la directorul general și pînă la copist, tot personalul acestui Serviciu trebuie să fie compus din bărbați speciali care să fie familiari cu paleografia și istoria limbii române în diferitele sale faze, iară unii să cunoască, pe lîngă aceasta, limbile slavică și greacă. Fiindcă o școală de paleografie nu există la noi, impiegații Arhivelor cîștigă asemenea cunoștințe numai prin rutină, printr-un îndelungat exercițiu, astfel că cei mai vechi dintre dinșii sînt totdeodată și cei mai buni, cei mai trebuincioși. Din fatalitate însă, afară de vreo doi-trei asupra cărora cade toată greutatea sarcinei, Arhivele noastre n-au impiegați vechi, și nu numai că nu-i au, dară nici nu vor putea să-i aibă pe cît timp personalul lor e atît de rău plătit, încît fiecare impieगत profilă de cea dintîi ocaziune de a părăsi acest serviciu pentru a intra în avocatură, în magistratură, în cancelariile ministeriale etc., unde munca este fără comparațiune mai bine răsplatită.

Față cu dificultățile financiare ale Statului, subscrisul este departe de a cere vreo sporire bugetară, dară în locul acesteia cuteză de a vă propune, Domnule ministru, un alt mijloc de a introduce în Arhivele Statului dorita stabilitate, anume un *mijloc care nu impune deocamdată fărîi nici un sacrificiu pecuniar*¹.

Acest mijloc este acela ce s-a introdus deja la noi în privința profesorilor și care din aceleași considerațiuni ar trebui aplicat către corpul nu mai puțin științific al arhiviștilor. Cît privește pe Directorul general al Arhivelor Statului în speță, numai inamovibilitatea, adică o perfectă egalizare cu profesorii universitari, ar putea să-l scutească de vacilațiunile politice și să-i permită a organiza Arhivele, a le înauți, a le clasifica, ceea ce cere o muncă de zeci de ani. Pe de altă parte, în privința întregului personal al Arhivelor Statului în genere, începînd de la director și pînă la copist, mijlocul de a-i face să se devoteze Serviciului și să nu mai emigreze, este ceea ce se numește în legislațiunea franceză *avancement sur place*, adică fiecare impieगत care nu înaintează să aibă dreptul la o sporire cu 1/4 din leafa sa după fiecare interval de cinci ani, astfel ca după o funcționare de 20 ani să se bucure de o leafă dublă, maximum la care poate ajunge.

Dacă propunerea de față ar fi fericită de a obține aprobațiunea Domniei voastre, subscrisul ar lua libertatea de a solicita, Domnule ministru, să binevoiți a prezenta Corpurilor Legiuitoare un proiect de lege în acest sens, care sigur ar putea să asigure prosperitatea Arhivelor Statului.

Binevoiți, Domnule ministru, a primi încredințarea deosebitei mele considerațiuni.

Director general,

B. P. Hasdeu

Capul secției,
ss. indescifrabil

<Rezoluție :>

Se va prezenta domnului ministru,
ss. indescifrabil

La timpul oportun se va lua în vedere
spre a se consulta mai întîi Cons. de
miniștri.

Gh. Chițu

Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 3172/1876, f. 6—6v, orig.

¹ Sublinierile din text aparțin autorului.

8

1876 noiembrie 17/29, București. Scrisoarea lui B. P. Hasdeu către redacțiile ziarelor „Românul”, „Telegraful”, „Timpul” și „Uniunea Democratică” prin care face cunoscut faptul că de la 1 ianuarie 1877 se va deschide la Arhivele Statului o sală de studiu unde vor putea fi consultate documentele.

1876 noiembrie 17/29, nr. 664

Redacțiilor ziarelor : „Românul”, „Telegraful”, „Timpul” și „Uniunea Democratică”

Luind măsuri ca de la 1 ianuarie 1877 tezaurele documentale conservate în Arhivele Statului ale României să fie puse la dispozițiunea celor care vor dori a se ocupa cu studiile istorice, nu mă îndoiesc că veți acorda loc în stimabilul dvs. ziar alăturatei circulare : subscrisul a adresat-o prin adrese personale la mai mulți bărbați de știință, fiind însă posibil ca pe unii din dvs. să-i fi scăpat din vedere, crede de cuviință a-i da, prin binevoitorul organ al dvs. o publicitate mai întinsă.

Primiți vă rugăm . . .

Director General,
B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecție Hasdeu, dosar 2, f. 2, orig.

9

1877 ianuarie 5, București. Ministerul Afacerilor Străine cere lui B. P. Hasdeu director general al Arhivelor, informații asupra publicării documentelor din arhive și modul de organizare al acestora pentru a fi înmăinate Direcției Arhivelor Statului din Veneția care le solicita.¹

1877 ianuarie 3/20 nr. 11

București, 5 ianuarie 1877

Cabinetul
ministrului Afacerilor Străine

Domnule Director,

Domnul baron Saverio Fava, agent diplomatic și consul general al M. S. Regelui Italiei, a primit o scrisoare de la Direcțiunea Arhivelor Statului din Veneția prin care îl roagă de a o favora cu validul său sprijin, întru a căpăta de la Direcțiunea Arhivelor noastre o notiția cuprinzând studiile erudiților români, perioadele ce îmbrățișează documentele arhivei, modul arangiatului, rolul impiegaților și alte amenunțimi. Alăturându-vă în copie acea scrisoare vă rog domnule director ca să dați tot binevoitorul <dumneavoastră> concurs pentru îndeplinirea dorinței direcțiunei arhivei din Veneția. Făcînd aceasta veți întări legăturile intelectuale între noi și Italia și veți fi în pozițiune de a putea căpăta și dumneavoastră pe baza

¹ B. P. Hasdeu nota pe adresa primită următoarele : „Domnule ministru, în urma intervenției <dumneavoastră> m-am grăbit a pune la cale redactarea doritei notițe asupra Arhivelor Române pe care nu voi întârzia de a o trimite d'a dreptul Direcțiunii Arhivelor din Veneția“.

dreptului de reciprocitate informațiunile de care veți avea nevoie și atingătoare de archiva Venețiană.

Primiți, domnule Director, asigurarea distinselor mele considerațiuni.

N. Ionescu

Domnului B. P. Hasdeu, Director general al Archivelor

Arh. St. București, colecție Hasdeu, dosar 2, f. 1, orig.

10

1877 ianuarie 17/29, București. Adresa trimisă de B. P. Hasdeu, directorul Arhivelor Statului, Ministerului de Externe în care arată că pe lângă informațiile privind arhivele din România, trimite Direcției Arhivelor din Veneția și publicațiile apărute pe bază de documente solicitând totodată cartoane pentru conservarea documentelor.

Nr. 25

Ministerul de Externe,

În urma intervenției dumneavoastră¹ m-am grăbit a pune la cale redactarea doriței notițe asupra Archivelor române pe care ne vom strădui de a o transmite de-a dreptul Direcțiunii Arhivelor din Veneția². Deocamdată am onoarea de a alătura, pe lângă aceasta, în două exemplare toate publicațiunile de pînă acum ale Archivelor Statului, și anume un exemplar pentru biblioteca onor Ministerului de Externe, iar celălalt pentru domnul consul general al M.S. Regelui Italiei, ca să binevoiască a-l transmite Archivelor Veneției. Profit de această ocaziune, Domnule ministru, pentru a solicita o mică favoare în interesul Archivelor Statului. M-am informat că la Ministerul de Externe, se află vreo sută de cartoane pentru dosare, care devin netrebuincioase, fiindcă vor fi înlocuite prin cutii. Aceste cartoane ar fi foarte utile Archivelor Statului pentru conservarea documentelor, deci iau libertatea de a vă ruga, să binevoiți, a ne ceda aceste cartoane. Dacă nu veți fi luat dispoziția a le da orice altă întrebuintare.

Binevoiți, vă rog, domnule ministru, a primi...

Director general

B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecție Hasdeu, dosar 2, f. 3, orig.

¹ Ministerul de Externe cere, la 5 ianuarie 1877 lui B. P. Hasdeu să dea „binevoitorul său concurs pentru îndeplinirea dorinței Direcțiunii Arhivei din Veneția. Făcînd aceasta veți întări legăturile intelectuale între noi și Italia și veți fi în pozițiune de a putea căpăta și Dvstr. pe baza dreptului de reciprocitate, informațiunile de care veți avea nevoie și atingătoare de Archiva venețiană. (Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 1).

² La 3 februarie 1877 Ministerul Afacerilor Străine îi transmite lui B. P. Hasdeu mulțumirile baronului Saverio Fava, agent diplomatic și consul al Italiei la București, pentru „perfecta curtoazie cu care au fost satisfăcute dorințele exprimate de către directorul Archivelor din Veneția” (Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 4).

11

1877 februarie 1/13, București. Raportul lui B. P. Hasdeu adresat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care solicită sprijin pentru asigurarea pazei localului.

1877 februarie 1/13, București

Nr. 36

La Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Ceea ce m-a surprins din capul locului într-un mod foarte dureros la primirea directoratului general al Arhivelor a fost de a constata că acest depozit de tezaure istorice și de garanții juridice pentru averea statului se află lăsat fără nici o priveghere în orele afară de cele de cancelarie și în zilele de sărbători. Până la aprilie anul 1873 un conservator special avea datoria de a locui chiar în edificiul Arhivelor: de atunci însă, suprimându-se postul de conservator, interiorul Arhivelor a rămas în paza unui simplu aprod, adică fără nici o pază, ceea ce este cu altă mai înspăimântător, cu cât coincide cu alte două împrejurări grave: 1. din trei sentințele care supravegheau până acum interiorul Arhivelor unul s-a suprimat la 24 curent prin deciziunea Ministerului de Resbel; 2. nu există la dispozițiunea Arhivelor nici un serviciu de pompieri.

Fără cu toate acestea, pentru a putea avea asupra Arhivelor o priveghere directă și neîntreruptă, subscrisul s-a decis a se muta în edificiul Arhivelor, anume în apartamentul destinat allădată pentru conservator. Acest apartament însă se găsește într-o stare de degradare completă, căzînd aproape de tot în ruină astfel că este necesitate mai întii de toate de o reparațiune. Iată de ce, iau libertatea de a vă ruga, Domnule ministru, dacă voi avea fericirea de a fi aprobată de către Dvs. în această privință, să binevoiți pe de o parte de a trimite pe arhivarul Ministerului, pentru a face devizul reparației trebuincioase; pe de alta, pe baza acestui deviz, a publica o licitațiune și a acorda o sumă pentru grabnica reparațiune. Numai în acest mod Arhivele Statului vor dobîndi o serioasă priveghere, punindu-se la adăpostul even-tualităților ce se pot naște din lipsă de pază.

Binevoiți, vă rog, domnule ministru...

Director general

B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 2, orig.

12

1877 aprilie 9/21, București. Raportul lui B. P. Hasdeu, către Ministerul Instrucțiunii Publice în care arată măsurile luate pentru ca publicațiile Arhivelor Statului să prezinte garanții de autenticitate.

Direcția Generală a Arhivelor Statului

Secția Istorică și de Stat

Nr. 163

București, anul 1877 luna
aprilie 9/21

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice nr. 5803 aprilie 12

Domnule ministru,

Urînd a se începe cit mai curînd publicațiunile Arhivelor Statului, subscrisul a luat următoarele măsuri:

1. Fiindcă o asemenea edițiune, ieșită la lumină sub auspiciile Statului, trebuie să prezinte toate garanțiile de autenticitate pe cit le cere critica științifică modernă, este necesar ca actele cele mai vechi, sau cele mai importante nu numai să se publice în extonso, dar să se reproducă totodată în facsimile, precum și sigilurile.

2. Tipografia, însărcinată cu această publicațiune trebuie, pe de o parte să aibă la dispozițiune diferite caractere străine, precum cele cirilice, cele polone și chiar cele orientale, iar pe de altă parte cată a se supune la oricte corecturi ar voi să facă redacțiunea, căci orice lucrare istorică serioasă, pe lingă extrema exactitate ce i se impune, necesitează adesea îmbunătățiri și îndreptări chiar în cursul tipăririi.

Pentru partea figurativă, subscrisul s-a adresat la litografia D-lui Socek; pentru partea textuală, la tipografia Laboratorilor asociați.

Am onoarea de a vă alătura, Domnule ministru, devizurile ce mi-au prezentat ambele aceste stabilimente.

Dacă Domnia voastră le aprobați, veți binevoi a ordona să-mi libereze un aconto de 2000 lei noi din suma prevăzută pentru publicațiunile Archivei, despre întrebuințarea cărora voi da cont la primirea restului.

Materialul pe care subscrisul îl are deja gata pentru tipar este :

1. Cronica inedită a lui Zilot, despre epoca fanarioților ;
2. Un chrisov slavon de la Radu Negru, cu facsimile și cu comentariu ;
3. Acte inedite scrise în limba română pînă la anul 1600, cu facsimile și cu comentariu ;
4. Chrisoave inedite de la Roman Vodă, păstrate în Archivele Statului din București și în Arhivul regal din Cracovia, cu facsimile ;
5. Acte inedite de la Bani Craiovei.

Așteptînd cu nerăbdare deciziunea Domniei voastre¹, vă rog, Domnule ministru a primi asigurarea distinsei mele considerațiuni.

Director general

B. P. Hasdeu

p. Șeful Secțiunii

C. D. Mumuianu

<Rezoluție :>

Se aprobă și se va libera suma de două mii lei din paragraful tipării documentelor istorice

Gh. Chițu

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice, dosar 3540, 1877, f. 28—28 V. orig.

13

¹ La 19 aprilie 1877 B. P. Hasdeu primea din partea Ministerului Instrucțiunii următorul răspuns : Domnule director, aprobînd propunerile din raportul Dv. nr. 163 în privința începerii publicațiunii documentelor din Arhiva Statului, am onoare a vă face cunoscut că am dat ordine comptabilității ministerului să vă libereze un mandat de două mii lei, cu care să puteți pune la cale acum începerea publicațiunilor. Binevoii dar a lua măsuri de urmare. Primiți asigurarea distinsei mele considerațiuni, P. Ministru, (Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 2).

1877 august 26/ septembrie 7, București. Ordinul lui B. P. Hasdeu către Arhivele Statului din Iași pentru a i se trimită documentele referitoare la literatura, paleografia și istoria țării.

Diracțiunea Generală a
Arhivelor Statului

București, 1877 august 26/ septembrie 7

Domnul meu,

Conform celor prescrite de Legea organică a fostei Comisiuni documentale, contopită cu acest serviciu la anul 1862, între însărcinările ce incumbă asupra-mi fiind și aceea de a aduna și a regula, după modul ce mi l-am propus, orice material ce se va găsi relativ la literatura, paleografia și istoria țării, astfel spre a se putea cu înlesnire utiliza de orișice bărbat competent în sus citatul sens ; și fiindcă s-a constatat, că cea mai mare parte dintre dosarele tribunalelor județene și ale tuturor curților judiciare din țară conțin acte originale, precum sînt sentințe (anaforale), cărți de hotarnici, acte de vînzare (zapise) și hrisoave domnești (spisoace) ce s-au depus la acele autorități de către cei ce se judecau depă vreme.

De aceea vă invit, domnul meu, să luați cele mai urgente dispozițiuni, ca să se cerceteze cu scrupulozitate în toate dosarele judiciare a sus citatelor autorități depuse în Arhiva sucursalei de acolo, și în care se vor găsi niscareva acte originale ca cele de mai sus notate cu date anterioare anului 1700, să faceți să mi se înainteze aici cît mai neîntîrziat acele dosare ce conțin astfel de documente, cu inventarul lor în regulă.

Binevoii a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni

Director general

B. P. Hasdeu

D. lui șef al Arhivei sucursale din Iași

Arh. St. Iași, fond Arhiva de cancelarie, dosar 7/1877, f. 1, orig.

14

1877 octombrie 7/19, *București*. Raportul lui B. P. Hasdeu prin care solicită Ministerului Cultelor și Instrucțiunii publice acordarea restului de bani necesari pentru terminarea publicației Arhivelor Statului și înaintează o parte din lucrare.

Direcția Generală a Arhivelor Statului,
Secțiunea Istorică și de Stat

Nr. 378

București 1877 octombrie 7/19 82

Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Registru general nr. 17703 oct. 7—1877

Domnule ministru,

Prin adresa nr. 3827/77 ați binevoit a-mi acorda un acout de 2 000 lei noi pentru începerea publicațiilor Arhivelor Statului.

Am onoarea de a vă prezenta pe lângă acesta o parte din volumul început¹, care mă măgulesc a crede că va fi generalmente recunoscut ca cea mai importantă publicațiune română din anul curent, și a vă ruga totodată de a mi se elibera restul de 1 000 lei noi care imi sint necesari pentru terminarea volumului și mai ales pentru comandarea mai multor clișeuri.

Binevoiți vă rog, Domnule ministru, a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director general

Șeful secțiunii

B. P. Hasdeu

C. D. Mumuianu

<Rezoluție :>

Se va elibera și restul pînă la suma prevăzută în buget: un ex. tipărit
se va depune la Arhiva Statului unde le vom conserva pînă la terminare.

G. Chițu

Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 3540, 1877, f. 2, orig.

¹ Este vorba de lucrarea „Cuvențele bătrîni” tom. I.

15

1877 octombrie 11/23, *București*. Raportul lui B. P. Hasdeu, prin care comunică Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice numirea la biblioteca Arhivelor a lui Paul Georgescu, translator de limba greacă.

România

Direcția Generală a Arhivelor Statului

Secțiunea Istorică și de Stat

Nr. 382

București 1877 octombrie 11/23

13 octombrie Scoli

Spre știință

Ministerul Cultelor

Nr. 18116/15 octombrie 77

Domnule ministru,

Șeful secțiunii Istorică și de Stat, domnul Eduard Coni printr-o dispozițiune directorială de sub predecesorii mei. fiind însărcinat totodată cu sarcina de bibliotecar al Arhivelor, am constatat că se află împovărat de a îndeplini și această sarcină. De aceea m-am crezut dator a încredința biblioteca domnului Paul Georgescu, translator de limba greacă pe lângă această Direcțiune, ale cărui cunoștințe de limbi și activitate îl fac pe deplin apt de o asemenea sarcină. Am onoarea Domnule ministru de a vă comunica această dispozițiune.

Binevoiți Domnule ministru a primi asigurarea deosebitei mele considerațiuni.

Director general

șeful Secției

B. P. Hasdeu

C. D. Mumuianu

Domniei sale

Domnului ministru al Cultelor și Instrucțiunii Publice

Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice dosar 3540, 1877, f. 84, orig.

16

1877. Anunțul¹ dat de B. P. Hasdeu în diferite publicații ale vremii referitor la apariția lucrării „Cuvente den bătrini”.

Direcțiunea generală a Arhivelor Statului

A ieșit de sub presă și se va pune peste puțin în vânzare prima serie a Publicațiilor istorico-filologice ale Direcțiunii generale a Arhivelor Statului, sub titlul de :

Cuvente den bătrini,

Limba română vorbită între anii 1550—1600.

Studiu paleografic și lingvistic de

B. P. Hasdeu

Cu o introducere asupra importanței și direcțiunii științifice a filologiei române, de celebrul lingvist german Hugo Schuchardt.

Acest volum, aproape 400 pagini în — 8 mare cuprinde afară de Introducerea generală,

I. Treizeci și trei texturi cu cercetări introductive și vaste adnotațiuni istorice, paleografice, economice, juridice, lingvistice etc.

II. Un glosar documental dintre anii 1535—1592

III. Un specimen de dicționar etimologic al limbii române pe baza unui vocabular manuscris de la 1600.

IV. Șase indici analitici.

V. Vreo cincizeci de facsimile de pe portrete manuscrise, iscălituri, peceți, semne de murtie etc. etc.

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 9

¹ Anunțul a fost trimis redacțiilor : „Românul”, „Monitorul Oficial”, „Pressa”, „Timpul”, „Războiul”, „România Liberă”, „Dorobanțul”, „Telegraful”, „Curierul de Iași”, „Convorbiri Literare” (Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 8)

17

1878 noiembrie 14/26, București. Raportul lui B. P. Hasdeu adresat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice în care solicită mărirea salariului personalului din Arhive.

București 1878 noiembrie 14/26
nr. 424

La Ministerul Cultelor etc.

În viitoarea sesiune a Adunării, urmînd să se dea în dezbateră deputaților bugetul pe anul 1879, subscrisul, crede de datoric a supune la aprecierea dvs. îmbunătățirile ce trebuiesc aduse serviciului ce ați binevoit a-i încredința.

Dacă îmbunătățirile se mărginesc numai la apunțamente, cauza este că prin dese reducțiuni ce s-au făcut și în personal și în apunțamente lucrările au ajuns să sufere. Pînă la 1866 Direcțiunea Arhivelor avea un buget de 91 000 lei noi cu un personal de 26 impiegați. Deficitul ce prezintă bugetul general, recolta cea rea din acel timp și celelalte cauze, au silit statul să restrîngă cheltuielile sale, și pe lingă reținerea de 20 % aplicată pe lefurile tuturor impiegaților, Serviciul Arhivelor ca să corespundă și mai bine la apelul făcut de guvern, pe lingă reținerea de mai sus, nu numai că a suprimat din posturile sale, dar încă a redus și din apunțamentele impiegaților săi, astfel că aceștia sufereau două reduceri deodată — reducerile făcute fiind numai pe un timp mărginit, urma neapărat să înceteze și ele deodată cu cauzele ce le provocase. Lucrările însă au mers altfel și Direcțiunea Arhivelor, departe de a redobîndi vechiul său buget, în anii 1870—1876 suferi și alte reduceri, de exemplu suprimarea postului de secretar, a unei arhiviste cl. II, a doi arhiviști cl. III, a unui caligraf, a unor copişti. Reducerea lefii arhiviștilor de cls. II de la 260 lei numai la 250 lei, așa că bugetul Arhivelor a scăzut tratat de la 91 000 lei la 56 161 și așa mai departe încît astăzi bugetul Arhivelor este numai de 44 391 lei, cuprinzîndu-se aici și fondurile pentru cheltuielile cancelariei, bibliotecii, publicațiunilor, iluminatului etc. . . .

Cunoașteți bine, Domnule ministru, cită stagnațiune și perturbație se aduce în lucrările unei cancelarii prin dese schimbări de funcționari. Aceasta la Arhive se întîmplă foarte des, căci mulți din impiegații săi se retrag și sint înlocuiți prin noi impiegați inexperimentați. Căuza unor asemenea retrageri nu este alta decît că nu sint îndestul de remunerați. Mijlocul cel mai sigur de a avea bunii arhiviști este de a-i ține atașați pentru totdeauna de serviciul

archivelor, și nu se va putea ajunge aici decât prezentându-le avantaje mai bune ca în altă parte. Aceste avantaje, neputându-se manifesta într-alt mod decât printr-o retribuțiune mai bună, dreptatea și interesul acestui serviciu cere ca apunamentele arhiviștilor să fie dacă nu mai mari, dar cel puțin egale cu ale celorlalți impiegați ai Statului.

De veți mai considera, Domnule ministru, că cu reținerea celor 5% apunamentele s-au micșorat într-un mod simțitor, astfel încit au ajuns să fie insuficiente cu viața cea scumpă de astăzi, lesne vă veți convinge de dreptatea cererii mele.

Întemeiat pe aceste motive, subscrisul a luat de normă apunamentele impiegaților de la Administrațiunea Domeniilor și de la toate Ministerele, unde șefii de secțiune au câte 450 lei mensual, pe cind cel de la Archive are numai 370 lei, apoi șefii de birou de la Administrațiune câte 350 lei pe cind cei de la această direcție (archiv. cl. II) numai 250 lei deși atribuțiunile acestora fiind și mai dificile și mai răspunzătoare decit atribuțiunile celor de la Administrațiune, ajutorii de la toate autoritățile au câte 190 lei mensual pe cind arhiviștii cl. III de aici numai 166 etc.

Această diferență în apunamentele impiegaților Archivei cu ale impiegaților de la celelalte autorități, lipsa de perspectivă ce au funcționarii Archivelor din cauza restricțiunei serviciului, îmi dau curajul a vă ruga, Domnule ministru, să binevoiți a face ca și impiegații Archivelor să se bucure de avantajele unor mai bune apunamente ca celelalte autorități.

În ceea ce privește apunamentele directorului sus-scrisul crede că nu poate face altfel decit a lăsa la aprecierea dvs, horărirea ce credeți că trebuie a se lua în această privință, mulțumindu-vă pe deplin chiar dacă ele vor rămâne în statu quo

Binevoiți...

Director general
B. P. Hasdeu

Șef Secție
ss. indescifrabil

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, p. 267—268, 280, orig.

18

1879 aprilie 12/24, București. Raportul lui B. P. Hasdeu prin care cere Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, eliberarea unui mandat de bani pentru cumpărarea unor cărți necesare Arhivelor, din bibliotecile particulare scoase la licitație în Germania, la Lipsca.

După chitanțier

1879 aprilie 12/24, București,
Nr. 97

La Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Fiindcă în curind are să se vîndă prin licitație mai multe biblioteci particulare din Germania și mai ales din Lipsca de unde această Direcțiune ar putea să-și procure pentru biblioteca sa cărți foarte importante și ieftine, sub-scrisul în vederea acestei ocaziuni favorabile, cu onoare vă rog să binevoiți a elibera pe numele drci. C. D. Mumuianu un mandat de lei 750 restul ce se mai cuvine din fondul bibliotecii acestei Direcțiuni pe anul curent, iar piesele justificative de întrebuițarea sumei vi le voi prezenta îndată după cumpărarea cărților.

Director general,
B. P. Hasdeu

Șef Secție
ss. indescifrabil

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 18, orig.

19

1879 noiembrie 27/decembrie 9, București. Raportul lui B. P. Hasdeu, directorul Arhivelor Statului, adresat Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, referitor la publicarea documentelor.

Direcțiunea Generală a Archivelor Statului

La Ministerul Cultelor

1879 noiemb. 27/ dec. 9, București
nr. 403

Domnule ministru,

Mă grăbesc a răspunde la adresa Dămniceii voastre nr. 14.401¹ din 20 noiembrie.

Toate arhivele mari din Europa dau la lumină publicații istorico-filologice. La noi, onoarea de a fi înțeles cel dintâi necesitatea de a nu rămâne România îndărăt în această privință aparține personalmente Dămniceii voastre. La 1865², tot în calitate de ministru al instrucțiunii publice, ați binevoit a-mi încredința sarcina de a umple lacune ce existau pînă atunci în organizarea Arhivelor Statului și drept rezultat apăruse în cursul anilor 1865—1867 cele trei volume din „Arhiva Istorică”. La 1867, din cauze pe care nu le voi atinge, postul de director special al „Arhivelor Istorică” încredințat mie la 1865 de către Dămniceia voastră a fost desființat, rămînînd ca directorul general al Arhivelor³ să publice el singur cite ceva, dacă va crede aceasta de cuviință. În adevăr, s-au și publicat, în intervalul dintre 1867—1876, niște registruri⁴ fără cea mai mică valoare științifică și s-a reproduș așa numita Condiție brâncovenească în care erorile se încep chiar de la frontispiciu, unde editorul probează că nu știe cînd trebuie să se sustragă 5508 și cînd 5509 din anul de la creație.

La 1877, domnul G. Chițu, atunci ministru al instrucțiunii publice, a revenit la ideea Dămniceii voastre de la 1865, dar în alte condiții. În loc de a crea o direcție specială a publicațiilor, Dămniceia sa mi-a încredințat sarcina de a le da la lumină în calitate generală de director al Arhivelor Statului, prevăzînd în acest scop în buget suma de 3 000 lei. La 1865 directorul general avea 740 lei pe lună și directorul special al publicațiilor, de asemenea 740, adică amîndoi la un loc primeau 1480 lei, afară de costul intrinsec al tipăriturilor. De la 1877 pînă astăzi ambele sarcini, întrunite în persoana subsemnatului, costă pe stat numai 555 lei pe lună, abia a treia parte: și totuși astăzi, ceea ce nu s-a făcut altă dată, se bănuiește că directorul cu cele două sarcini ar fi putut să întrebuițeze rău vrenu exemplar din publicațiile arhivelor, după cum rezultă într-un mod indirect din adresa sub nr. 1401, adresă care — emoluția, domnule ministru, mă silesc a o spune — m-a atins și mă doare.

La 19 aprilie 1877 fostul ministru, domnul G. Chițu, a aprobat programa ce-i prezentasem despre modul cum să se facă publicațiile istorico-filologice ale arhivelor. Tipărirea s-a început pe la finea lui mai, după ce s-au adus din străinătate caracterele cirilice și orientale trebuincioase. Primul volum, pe care-l alătur pe lingă acesta sub litera „A” s-a terminat în august 1878, ieșînd la lumină sub titlul de: „Limba română vorbită între anii 1550—1600”⁵.

Pentru a se putea judeca despre valoarea aceluia volum, ajunge a spune că :

1. Comisia Academiei Române, în care comisie eram fericit de a vedea și pe Dămniceia voastră, a decis în majoritate că este cea mai bună carte apărută în cursul anului 1877: și dacă nu i s-a dat premiul Năsturel, să nu uităm că și cea sesiune, printr-o dispozițiune extraordinară nu a acordat nimănui nici un premiu.
2. Celebrul lingvist german Hugo Schuchardt a scris asupra-i un tractat întreg plin de elogiu, pe care-l alătur aici sub titera „B”⁶.
3. Nu mai puțin renumitul filolog Gustav Meyer i-a consacrat un articol, foarte măgulitor pentru subserisul, în cea mai răspîndită foaie germană: „Augsburger Zeitung”, Beilage, 1879, nr. 42, reproducînd apoi în „Românul”, 6 februarie 1879, din care alătur aici un exemplar sub litera „C”.
4. Mai adaug opțiunea profesorului Jarnik de la Viena, expusă în ziarul „Der Osten” din 3 noiembrie 1878, din care alătur aici sub litera „D”.
5. Nu mi m menționez laudele, aduse mi în trecut acestei publicații de către Miklosich, Gaston Paris, Angelo de Gubernatis și alții, care toate s-au răsfrînt asupra Arhivelor Statului făcîndu-ne a crede, Dămniceie ministru, că încrederea ce mi s-a acordat prin punerea mea în capul acestui important serviciu, a fost meritată și pe deplin justificată.

¹ În 1879 noiembrie 20/2 decembrie N. Krețulescu ministrul cultelor și instrucțiunii publice îi cerea lui B. P. Hasdeu să înainteze un cont detaliat de sumele eliberate în perioada 1877—1879 pentru publicarea documentelor istorice. publicațiile apărute și de cite exemplare mai dispune (Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instr. Publice, dosar 595, 1879, f. 53).

² B. P. Hasdeu în mod greșit menționează anul 1865. În 1864 Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice îi propune lui B. P. Hasdeu redactarea revistei „Arhiva Istorică a României”. În urma acceptului înregistrat la nr. 27252 din 21 iulie 1864, Ministerul de resort încheie contractul cu B. P. Hasdeu (Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 591, 1864, f. 1—3).

³ Director general al Arhivelor era Constantin D. Aricescu.

⁴ B. P. Hasdeu se referă la Indicii de documente și Condiția brâncovenească editate de C. D. Aricescu după suspendarea „Arhivei Istorică a României”. Aceste lucrări au umplut în acel timp lacuna simțită în istoriografia românească. (Figuri de arhiviști, p. 195).

⁵ Arhiva nu păstrează anexele A, B, C, D, E, F, de care vorbește B. P. Hasdeu și care ar fi prezentat un deosebit interes.

De la aparițiunea tomului I am lucrat neincetat la tomul volumului II, care va aparea negreșit pînă la 1 ianuarie. El cuprinde aproape 800 pagini, fiind de două ori mai voluminos decît tomul I. Afară de „Limba română vorbită” în două tomuri și un supliment*, subscrisul a început todată publicațiunea despre documentul inedit al lui Negru Vodă, și-n același timp s-au reproduș prin fotografii în cite 50 exemplare trei scrisori originale de la Mircea cel Mare unde acest nemuritor străbun Domn principe se intitulăză „Domn al Dobrogei”, din care cite 25 exemplare au fost trimise la Congresul de la Berlin. Din această reproducțiune am onoarea de a vă alătura aici cite un exemplar sub literele EI, EII, EIII.

În toate publicațiunile arhivelor subscrisul a purtat exclusivamente întreaga greutate a execuțiunii, căci personalul serviciului este atît de redus, încît abia ajunge pentru lucrările curente ale cancelariei, după cum vă veți încredința, Domnule ministru, din adresa mea nr. . . ** pe care o trimit odată cu acesta. Am făcut singur pînă și toate corecturile, afară de prima corectură a volumului I, cu care crezusem de cuviință a însărcina, cu o mică indemnizare, pe d. I. C. Bianu, unul din cei mai distinși studenți ai Facultății de Litere. Cele de mai sus ar trebui să fie de ajuns din punctul de vedere curat științific, pentru a răspunde la întrebarea ce s-a făcut cu banii dați pentru publicațiunile istorico-filologice ale arhivelor.

Ca un neajuns suplementar — de o natură inferioară, mai adaug, Domnule ministru, că de la 1 ianuarie 1878 pînă la noiembrie 1879, toate mandatele ce mi s-au liberat din parteă onor ministerului au fost însoțite de piese justificative din parte-mi despre întrebuițarea banilor. Nu s-a dat socoteală numai pentru anul 1877, nu din uitare sau din neglijență, ci din următoarele cauze :

1. Prin adresa onor, Minister din 8 octombrie 1877 s-a cerut ca piesele justificative să se prezinte după terminarea întregului volum, care s-a terminat abia în august 1878 ;
2. Tipărirea începîndu-se în mai 1877, iar nu de la începutul anului, din suma totală de 3 000 lei mai rămăsese un oarecare rest întrebuițat în cursul anului 1878 și chiar în 1879, astfel că subscrisul nu putea prezenta un compt complet.

Acuma însă, socotelile fiind pe deplin terminate, am onoarea Domnule ministru, de a alătura pe lingă aceasta toate piesele justificative în număr de . . . pentru suma de 3 000 lei din anul 1877.

Ca a doua cestiune, sînt întreat : ce s-a făcut cu publicațiunile arhivelor ?

Este o nenorocire poate, dar un fapt generalmente recunoscut, că Statul nu va fi niciodată comerciant. Și mai puțin comercială este știința. Domnia voastră personalmente o știți mai bine ca oricine, și ca bărbat de stat, și ca om de știință.

Vederile comerciale cele mai juste în cercul lor propriu, sînt prea strîmte, ba chiar periculoase, cînd se aplică la Stat și la Știință. Onor ministeriu cheltuieste nu 3 000, ci 15 000 lei pentru publicarea documentelor, repositului Eudoxiu Hurmuzache. Din acea publicațiune vîndu-tu-s-au cel puțin 10 exemplare ? Din îngustul punct de vedere al unui simplu comerciant este o ruină de a da cineva în curs de mai mulți ani cite 15 000 lei fără a scoate măcar jumătate, la sută. Și totuși staturile o face, o face știința, și sînt datoare a o face, căci scopul lor este lumina ; lumina quand mène iar nu dobîndă. Publicațiunile Statului, în genere, după cum s-a făcut și cu documentele lui Hurmuzache, se trimit, într-un mod gratuit, parte la diverse institute savante, parte la autorități științifice, apoi se schimbă pe alte publicațiuni analoage, și în fine un imperceptibil minimum se strecoară pe calea librăriei. Statul face numai cam ce nu poate face inițiativa particulară.

Publicațiunile istorico-filologice ale Arhivelor Statului apar în 480 exemplare. Din acestea, 100 sînt puse cu totul în rezervă pînă la ieșirea tomului II : 25 exemplare sînt depuse spre vînzare la librăria „Ștefănescu et Barasch” iar două exemplare la librăria „Gerold et Co” de la Viena. În 1878, fiind însărcinat de către fostul ministru, domnul G. Chițu, de a reprezenta oficialmente România la Congresul Orientaliștilor, ținut la Florența, subscrisul a distribuit membrilor Congresului 100 exemplare, după cum au făcut și reprezentanții oficiali ai celorlalte guverne. Impresiunea, produsă în Italia prin publicațiunile Arhivelor Statului, se poate vedea în cea mai importantă revistă italiană *Nouva Antologia* din 1878, la pag. 723—724 pe care o alăturez aici în extras sub litera „F”. 24 exemplare s-au dat membrilor Academiei Române, care au primit de asemenea gratuitamente documentele lui Hurmuzache și alte publicațiuni române oficiale, 10 exemplare s-au trimis profesorului Hugo Schuchart pentru a le distribui la reviste speciale germane, afară de care s-a trimis cite un exemplar la somitățile istorico-filologice din Europa, ca Miklosich, Curtius, Max Müller, Sayce, Benfey etc. precum și la unii filologi români renumiți ca Picot, Gaston Paris, Ascoli și alții.

* adăugat ca notă de subsol : pe lingă care va mai ieși la lumină și un supliment în parte deja tipărit.

** În text lipsește numărul.

Cîte două exemplare s-au trimis la Academiiile din Petersburg, Berlin, Viena, Pesta, Belgrad Agram și Cracovia urmînd a se mai trimite la alte cîteva Academii.

Fiind convins că-mi îndeplinesc prin aceasta o sacră datorie, am crezut de cuviință a mai trimite cite un exemplar la bibliotecile unor școale române mai alese, dintre care mă voi mărgini a menționa excelenta școală comercială din București.

Nu am trebuință de a adăuga, că subscrisul în persoană a avut onoarea de a depune cite un exemplar, elegant legat, în mîinile Altețelor lor regale Domnul și Doamna, care au binevoit cu acea ocazie a-și manifesta înalta lor satisfacțiune. Rezultatul general al acestui mod de procedere, pe care onor ministeriu l-a întrebunțat el însuși în privința Documentelor lui Hurmuzachi, deși publicarea lor este fără comparațiune mai scumpă, astfel că numai corectorul este retribuit aproape ca directorul general al Arhivelor Statului, a fost, după cum a arătat mai sus, rădicarea Arhivelor Române în ochii științei europene la o înălțime, care în principiu este datorită, Domnule ministru, inițiativei Domniei voastre de la 1865.

Înainte de 1 ianuarie 1880, precum am mai spus, va ieși la lumină tomul II din publicațiunile Arhivelor, mult mai important prin volum și prin cuprins decît chiar tomul I. Aparițiunea lui se va face însă pe deplin sub auspiciile Domniei voastre, primului concepător al acestor publicațiuni. Tocmai de aceea însă fiind convins că nimeni nu poate simți mai bine și mai cu căldură importanța unei asemenea opere, mă cred dator a propune aprecierii Domniei voastre următoarele cîteva considerațiuni :

1. Suma de 3 000 lei este suficientă deși publicațiunile, după cum se vede deja din tomul I, necesită multe cheltuieli de xilografie și fototipie, afară de cele curente tipografice, dar nu e suficientă suma de 1 000 lei, prevăzută pentru Biblioteca Arhivelor, o bibliotecă din care, în mare parte, întrucît privește așa numitul aparat de erudițiune, se alimentează acele publicațiuni.

2. După bugetele din anii 1864 și 1865 fondul special al Bibliotecii Arhivelor era de 4 440 lei noi (12 000 lei vechi), iar în anul 1867 el s-a ridicat la suma de 9 250 lei noi (25 000 l(ei) n(oii)) sub titlul comun de „Publicații în Bibliotecă”, pe cînd astăzi aceeași Bibliotecă și niște publicațiuni pe o scară mult mai întinsă nu posedă împreună decît 4 000 lei noi.

3. Unirea fondului Bibliotecii cu fondul Publicațiunilor ca la 1867, este foarte practică sub toate puncturile de vedere, căci întîmplîndu-se a se cheltui într-un an oarecare mai puțin pentru una din cele două ramuri, se îmbunătățește prin însăși această ramură cealaltă ambele fiind în cea mai strînsă legătură.

De aici subscrisul ar lua libertatea de a propune, ca în viitorul buget să se pună un singur fond comun de 6 000 lei pentru „Publicațiunile istorico-filologice, biblioteca și colecțiunile Arhivelor”.

Binevoiiți, Domnule ministru . . .

Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 55—56—57 și f. 141, orig.

20

1880 mai 17/29, București. Adresă prin care B. P. Hasdeu înaintează Ministerului de resort lucrarea „Cuvente den bătrîni”.

1880 mai 17/29, nr. 187

Ministerul Cultelor

Spre satisfacerea cererii făcută prin adresa dvs. nr. 4582, am onoare a vă trimite cu aceasta pentru biblioteca centrală tomul II cu suplimentul tomului I din publicațiunea acestei Direcțiuni „Cuvente den bătrîni”.

Primiți vă rog,

Director general,

Șeful secț.

B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 12

21

1880 mai 23/iunie 4, București. Raportul înaintat de B. P. Hasdeu Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice în care propune înființarea de sucursale ale Arhivelor în toate districtele.

București, 23 mai/iunie 4 1880
Nr. 195

La Ministerul Cultelor

Arhivele Statului au fost organizate pe baza de a se înființa treptat în toate districtele nise sucursale, dintre care există deocamdată numai cea de la Iași, fiind însă foarte de dorit ca să se realizeze cu încetul și pe aiurea, căci în lipsa unor asemenea sucursale administrațiunile și tribunalele provinciale se văd silite a fi într-o neconținută corespondență cu serviciul central al Arhivelor pentru trimiteri și retrimiteri de dosare. Atîl inspecțiunea sucursalei de la Iași, care are trebuință de cea mai de aproape supraveghere, ceea ce voi avea onoare de a arăta într-o adresă specială, pîrecum și luarea progresivă a măsurilor pentru înființarea altor sucursale districtuale, impun subscrierului datorita de a face din cînd în cînd excursiuni prin districte fie în persoană fie printr-un funcționar delegat : aceasta însă nu se poate executa fără a avea această Direcțiune un bilet permanent de circulațiune pe toate căile ferate române după cum au și alte direcțiuni analoge. Iată de ce iau libertatea domnule Ministru, de a vă ruga dacă veți crede de cuviință a mijloci de urgență eliberarea unui asemenea bilet permanent de clasa I la dispozițiunea directorului general al Arhivelor Statului.

Binevoii,

Director general,
B. P. Hasdeu

Șef Secț.

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2

22

1880. Procese-verbale de predare a documentelor de la Secțiunea bunurilor publice la Secțiunea istorică și de stat din cadrul D.G.A.S. conform noii organizări propuse de B. P. Hasdeu.

București 1880 februarie 4/16
Primit 1880 4/16 februarie nr. 99

România

Direcția generală a Arhivelor Statului
Secț. bunuri publice
Nr. 61

Domnule Coleg,

Conform deciziunii luate de actualul domn director general al Arhivelor Statului, cu onoare vă înaintez pe lingă aceasta Condica în care se află înscrise documentele proprietăților mănăstirii Cotroceni, snuruită, timbrată și sigilată ce conține file două sute cincizeci și opt, scrise și nescrise, înapoiată pe lingă adresa Administrației Domeniilor Statului cu nr. 2752 din 19 ianuarie curent, ca să o cedați în Biblioteca arhivei spre a servi în viitor ca material pentru istoria țării.

Primiți, vă rog, domnule coleg, asigurarea considerațiunii mele.

Șeful Secției Dem. G. Peșacov

(Rezoluție :>)

Se va depune în bibliotecă în seria
manuscrislor

S-a dal bibliotecarului spre a se depune
la bibliotecă.

Ed. Coni

Domniei Sale Domnului Ed. Coni șef al Secțiunii istorice și de stat din Archiva Statului

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, orig.

23

1890 martie 20/aprilie 10, București. Raportul lui B. P. Hasdeu prin care solicită Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice mobilier pentru localele Arhivelor.

București 1890 martie 29/aprilie 10
Nr. 34

La Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Mobilierul acestui serviciu fiind cu desăvârșire vechi și stricat, subscrișul are onoare a vă propune că în lipsă de fonduri cu care să se poată cumpăra un altul, să binevoiți a dispune cu ocazia montării noului palat al aceluși onor Minister, cu mobilierul cel nou, să se dea pentru acest serviciu o parte din cel actual, și anume două birouri mari, patru mai mici, 12 scaune, 1 perdele cu galeriile lor, două dulapuri alfabetice pentru clasarea inventarelor pe mânăștiri și județe, două canapele și citeva galerii de sobe.

Primiți...
Director General
B. P. Hasdeu

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2.

24

1890 aprilie 18/30, București. Raportul lui B. P. Hasdeu către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice prin care solicită sumele necesare pentru cumpărarea de cartoane în vederea conservării documentelor.

Din Oficiu
București 1890 aprilie 18/30
Nr. 42

La Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice

Urmind a se confecționa cartoanele necesare pentru conservarea documentelor, cu onoare, vă rog, Domnule ministru, să binevoiți a dispune să se elibereze un acout de 500 lei din fondul destinat pentru aceasta pe numele d-lui Mumuianu, delegatul acestei scrisori, iar piesele justificative se vor înainta îndată după aducerea cartoarelor cind se va cere și restul sumei de plată.

Binevoiți...
Director general
B. P. Hasdeu

Șef secție,

Arh. St. București, colecția Hasdeu dosar, 2.

25

1891 aprilie 29/mai 11, București. Raportul lui B. P. Hasdeu prin care solicită Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice decorarea celor mai vechi arhiviști, cu ocazia aniversării a 60 de ani de la înființarea Arhivelor.

1891 aprilie 29/mai 11
Nr. 179
Ministerului Cultelor etc.

Între serviciile pendente de acel Onor Ministeriu, unul din cele mai vechi și mai importante este, fără îndoială, acela al Arhivelor Statului, care în viitoarea lună mai a.c. va număra o existență de șazecei ani. Între funcționarii actuali care prin serviciile distinse și îndelungate pe care le-au adus Statului merită a fi recompensați acum cu ocaziunea jubileului den mai. Subsemnatul crede a se îndeplini o datorie de recunoștință către acei funcționari care i-au dat necontentit ajutorința cea mai prețioasă în îndeplinirea sarcinilor sale, rugindu-vă, Domnule ministru, să binevoiți a-i recomanda majestății sale regelui pentru a fi decorați pentru ziua de 10 mai. Acești funcționari sînt următorii:

Domnul Eduard Coni, subdirectorul Arhivelor și șeful Secțiunii Istorice și de Stat care avînd un serviciu public neîntrerupt de 29 ani din care 2 ani la Direcțiunea Monitorului Oficial și 27 ani la Arhivele Statului.

Constantin D. Mumuianu, Inspectorul Arhivelor și șeful Secțiunii Bunurilor publice care are un serviciu de 22 ani.

Auxențiu Petruțiu sub șeful Secțiunii Istorice și de Stat, care are 21 ani de serviciu.

Domnul Georgescu, translatorul de limbă elină cu un serviciu de 11 ani.

Decorățiunea pe care cred ca mai nimerită acestor patru funcționari, care sînt cei mai vechi ai serviciului Arhivelor Statului, ar fi pentru cei doi dintîi „Ordinul Coroana României în gradul de cavaleri” și cei doi din urmă medalia „Serviciul credincios cls. I

Binevoîți a primi și cu această ocaziune Domnule Ministru, încredințarea distinsei mele stime.

Director general
Hasden

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 19, orig.

26

1892 iulie 25, București. Raportul lui B. P. Hasdeu prin care solicită aprobarea Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice pentru trimiterea unui conservator la Arhivele din Veneția pentru specializare.

București 1892 iulie 25, nr. 82

La Ministerul Cultelor etc.

Lipsa unei școli de paleografie și arhivistică, care să formeze funcționari speciali în această ramură, este foarte mult simțită la noi. În Arhivele Statului, pe lângă celelalte acte se conservă și un însemnat număr de documente prețioase pentru istoria și literatura țării noastre, care acte sînt expuse a se deteriora cu totul și a deveni nelizibile din cauză că ele sînt conservate într-un mod aproape primitiv.

De doi ani s-a început așezarea lor prin cartoane, după o sistemă întrebuițată de Academia Română, care sistemă lasă însă de dorit față cu sistemele întrebuițate de Arhivele principale din Europa, cum e de exemplu cea din Veneția.

În acest scop subsemnatul, ia libertatea, Domnule Ministru de a propune pe domnul C. D. Mumuianu șef de Secțiune în această Direcțiune, de a fi trimis în Veneția, pentru studii arhivistice, și vă rog să binevoîți a dispune să i se dea o indemnizație de 300 lei și un bilet de călătorie pînă la frontieră.

Binevoîți . . .
Director general
B. P. Hasdeu

Șeful secției,

Arh. St. București, colecția Hasdeu, dosar 2, f. 79, orig.

27

1899 noiembrie 27, București. Raportul lui B. P. Hasdeu prin care solicită Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice aprobarea de a nu se mai da documente spre cercetare particularilor decît după construirea unei noi clădiri a Arhivelor care să dispună și de o sală de lectură.

Urgență
România
Direcțiunea Generală a
Arhivelor Statului
Direcțiunea
Anul 1899 luna noiembrie 27
Nr. 143
Domnule ministru,

Ministerului Instrucțiunii Publice
și al Cultelor
86837 — 27 noiembrie 1899
Nr. 31559 al borderoului

Foarte des se întîmplă ca persoane particulare să facă cerere acestei Direcțiuni pentru a li se pune la dispozițiune documente, condici etc. pentru a le consulta și a lua copii de pe ele, fie pentru interes istoric sau de a face genealogia familiilor; și cum *personalul acestui serviciu este foarte restrîns* și în imposibilitate de a satisface persoanele particulare pentru asemenea cereri, fiindcă este absolută necesitate ca funcționarii să supravegheze, și în acest caz sînt forțați să neglijeze lucrările, deoarece pentru urmărirea documentelor trebuie un timp mai îndelungat, astfel că serviciul suferă.

Pe lângă cele arătate mai sus, Domnule ministru, *localul Arhivelor este într-o stare deploabilă* * din cauza vechimii lui, după cum vi s-a făcut cunoscut, Domniei voastre prin adresele noastre nr. 78/893 :55/898 ; 83/898 și 85 și 106 din anul curent, care și aceasta contribuie foarte mult a nu putea satisface cu ușurință persoanele interesate.

Bazat pe aceste motive, Domnule ministru, vă rog să binevoiți a lua dispozițiuni, *ca pînă cînd nu se va face noul local al Arhivelor să nu fim obligați a pune la dispozițiunea particularilor documente și oricare alte acte* sperînd că facerea noului local și în același timp organizarea Arhivelor se va face în curînd, unde se va instala și o cameră de lectură și personalul mai suficient pentru a putea satisface mai cu înlesnire persoanele interesate.

Binevoiți, vă rog, Domnule ministru, a primi încredințarea distinsei noastre stime și considerațiuni.

Director general,
B. P. Hasdeu

Subdirector,
C. A. Economu

Se aprobă
Direcțiunea II

Arătîndu-i inconvenientele ce se întîmplă cu acest serviciu cu punerea la dispoziția persoanelor particulare a actelor și documentelor din Archive.

1 Dir.
2 arhivist cl. I
2 „ II
2 „ III
1 translator
2 copişti-calig.
2 copişti } 12
2 servitori }
2 sergenți

86837 — 17 dec. 99

Dir. Generală a Arhivelor Statului
Am onoarea a vă face cunoscut că
Ministerul aprobă propunerile din
adresa dvs. nr. 143 din a.c.

Ministru,

Arh. St. București, fond Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice, dosar 231a/1899, f. 3

28

1900 martie 28, București. Lege prin care s-a acordat lui B. P. Hasdeu o pensie viagă de 1500 lei.

Lege

Art. I — Se acordă domnului B. P. Hasdeu o pensie viagă de 1500 lei lunar neputută la nici o reținere, reversibilă asupra soției numai în sumă de 1000 lei lunar.

Art. II — În schimbul acestei recompense vor renunța la pensiunea ce li s-ar cuveni pentru anii serviți în diferite funcțiuni ale statului.

Această lege s-a votat de Adunarea Deputaților, în ședința de la 28 martie anul 1900 și s-a adoptat cu majoritate de șasezeci și unul voturi contra a cincisprezece.

Președinte,

Secretar,

Această lege s-a votat de Senat.

Arh. St. București, fond Ministerul Instrucțiunii Publice, dosar 303, 1900, f. 22

* Sublinierile din text aparțin autorului.

R É S U M É

L'anniversaire des 150 années qui se sont écoulées depuis la naissance de B. P. Hasdeu — personnalité remarquable de la culture roumaine de la fin du dix-neuvième siècle nous offre l'occasion de publier un nombre de documents inédits de la période 1876—1900, période pendant laquelle B. P. Hasdeu a conduit avec passion et compétence Les Archives de l'État de Bucarest.

Les documents attestent l'activité fructueuse de l'homme de science directeur : parallèlement à l'élaboration de ses ouvrages scientifiques B. P. Hasdeu enrichit la bibliothèque des Archives commandant en Roumanie et à l'étranger des livres qu'il considérait nécessaires pour la recherche scientifique, ouvrit une salle d'études aux Archives pour la consultation des documents, dépista et publia de nombreux documents concernant l'histoire des roumains, assura la conservation, la garde et la sécurité du trésor archivistique, proposa l'institution des succursales des Archives dans tous les départements.

P R E C I S

The anniversary of 150 since the birth of B. P. Hasdeu — an outstanding personality of the Romanian culture at the end of the XIXth century — offers us the opportunity to publish a series of novel documents from the period 1876—1900, when Hasdeu was the passionate and competent director of the State Archives in Bucharest.

The documents certify the successful activity of the scientist and the director. He enriched the library of the Archives with books from the country and from abroad, which he considered useful for the scientific research, he discovered and published a lot of documents, about the history of the Romanians, he ensured the conservation, the guard and security of the archive treasure, he proposed the setting up of branches of the Archives in all the counties, and at the same time he carried on his scientific research.

Bibliografia operei lui Bogdan Petriceicu Hasdeu. I.

SACERDOȚEANU AURELIAN,

Acum, în momentul comemorativ al redeșteptării de sub pecetea vremii a amintirii lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, personalitate contradictorie de la sfârșitul secolului al XIX-lea românesc, ne îndreptăm privirile spre activitatea aceuia care, filolog și istoric, gazetar, poet și savant poliglot, profesor și arhivist, a fost înainte de toate un mare patriot al neamului i nostru.

Deschizător de drumuri în nenumărate domenii pe care le slujește cu ardoare, într-o vreme cind aproape totul trebuia înnoit, prefăcut și construit, Hasdeu susține orice inițiativă i se pare lui națională și democrată.

Opera științifică a lui Hasdeu — spune George Călinescu „se poate privi sub raport documentar și sub raport literar. S-a afirmat, din primul punct de vedere, că această operă este perimată. Însă orice operă de curată știință se perimează în virtutea chiar a principiului i de perfectabilitate a cunoașterii ce-i stă la bază și unica valoare a unui om de știință stă în faptul de a fi reprezentat cu putere un moment din istoria disciplinei”.

Aplecat în nenumărate rânduri asupra operei lui Bogdan Petriceicu Hasdeu, profesorul i Aurelian Sacerdoțeanu are meritul de a fi alcătuit o bibliografie integrală a eruditului om de știință care va constitui, credem, un important instrument de informare pentru cei care iubesc cultura românească.

Bibliografia este structurată astfel :

CE A SCRIS B. P. HASDEU *

I. PERIODICE

II. EDIȚII

III. LITERATURA

1 Versuri — a) originale
— b) traduceri